

LIBRI

www.libridergi.org

Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi

Journal of Epigraphy, Reviews and Translations

Issue X (2024)

M. Arslan, *Memnon, PERI HERAKLEIAS: Herakleia Pontike Hakkında*, İstanbul 2024. Ege Yayıncılık, 670 Sayfa. ISBN: 9786258056860

Didem DURSUN

 0000-0002-8797-2763

The entire contents of this journal, *Libri: Journal of Epigraphy, Translation and Review* is open to users and it is an 'open access' journal. Users are able to read the full texts, to download, to copy, print and distribute without obtaining the permission of the editor and author(s). However, all references to the articles published in the e-journal *Libri* are to indicate through reference the source of the citation from this journal.

Libri, is a peer-reviewed journal and the articles which have had their peer reviewing process completed will be published on the web-site (journal.phaselis.org) in the year of the journal's issue (e.g. Issue X: January-December 2024). At the end of December 2024 the year's issue is completed.

Responsibility for the articles published in this journal remains with the authors.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Citation Dursun D. 2024, *Memnon, PERI HERAKLEIAS: Herakleia Pontike Hakkında*. Yazar: Arslan M. *Libri* X, 109-112. DOI: 10.5281/zenodo.14555956

Received Date: 19.12.2024 | Acceptance Date: 23.12.2024

Online Publication Date: 26.12.2024

Article Type: Book Review

Editing: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

M. Arslan, *Memnon, PERI HERAKLEIAS: Herakleia Pontike****Hakkında*, İstanbul 2024. Ege Yayıncılık, 670 Sayfa. ISBN:****9786258056860**

Didem DURSUN*

Eskiçağ tarihi, historiografi, epigrafi ve arkeoloji alanlarında pek çok eser kaleme almış olan Murat Arslan; Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eski Çağ Tarihi Ana bilim dalında sözü edilen konularda dersler vermektedir ve çalışmalar yürütmektedir. Yazarın mercek altına alınan bu eseri, ilk olarak 2007 yılında kapsamlı bir çeviri ve *kommentar* eşliğinde iki cilt halinde yayımlanmıştır¹. Ancak yazar hem bu süreçte okumalarını ve değerlendirmelerini güncelleyerek hem de *manuskri* ile *kommentar* üzerinde düzeltmeler ve eklemeler yaptıktan sonra lisansüstü derslerinde öğrencileriyle tartışarak eserin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş ikinci baskısını hazırlamış ve eserini emekli Prof. Dr. A. Vedat Çelgin'e adamıştır. Bu eser, literatürde 224 nolu *codex* olarak bilinen Photios'un *Bibliotheka* adlı eserinde yer alan – yaşamı ve kişiliği hakkında pek fazla bilgimizin olmadığı – Memnon'un Peri Herakleias'ının (Herakleia Pontike Tarihi Üzerine) dokuzuncu kitabından on altıncı kitabına kadar toplam altmış bölümden oluşan çevirisini ve *kommentar*'ını içermektedir. Yazarın bu kaynağa yazılmış bir özet üzerinden çevirme ve yorumlama teşebbüsünde karşı karşıya kalabileceği problemlerle birlikte, öncesinde Nymphis, sonrasında Memnon ve en sonunda bizzat çevirdiği ve yorumladığı Photios'un eserindeki aktarımlarda yer alan olayların ve fenomenlerin totolojik değerini, samimiyetle şüpheye yer vermeyecek şekilde araştırarak ve tutarlı çıkarımlarda bulunarak sorgulamış böylece hem kendisinin hem okurlarının zihninde bu fenomen ve olaylara ilişkin yönlendirilebilecek her tür “yanlış veya yalan aktarım” kaygısı elemine edilmiştir. İncelediğimiz bu eser; ilk olarak bir antik kaynağın dilimize kazandırılmasında rastlanabilecek linguistik problemleri, antik bir kaynağı açıklamada ve yorumlamadaki (*kommentar*) hermeneutik değeri tartışmaktadır. Kitapta, Memnon'un eserini ilgi ve merakına göre özetlemiş olan Photios'un bu seçkisinin tarih biliminin yöntem ve prensiplerine göre açık ve samimi bir şekilde metnin Giriş'inde dil bilimsel argümanlarla tartışılması, *kommentar* bölümünde yer alan yorumların metne pozitif tarihsel bir perspektif sunmasının ötesinde, hem Photios'un hem de Memnon'un kendi füzyonu (anlayışı) ile yazarın historiografik ufku (*horizontverschmelzung*) bu eserde kaynaşmış ve adeta geçmiş ile şimdiki zaman arasında bir köprü inşa etmiştir. Bu köprü'nün bir tarafında Memnon'un kronolojik tarih

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye. didmdursun@gmail.com | 0000-0002-8797-2763

¹ Arslan, M. 2007. *Memnon'un Herakleia Pontike Tarihi: PERI HERAKLEIAS*. İstanbul.

anlatisının metne sadık kalınarak, kaynak-süreç odaklı ve kuralcı bir yaklaşımla hazırlanan çevirisi, diğer tarafında ise *kommentar* bölümünde metinde geçen kişiler, mekânlar ve eşzamanlı bir takım önemli olaylar üzerine derinlemesine yapılmış bir araştırmayla oluşturulmuş anlam döngüsü (hermeneutik daire) ve tarihsel bağlam yer almaktadır. Söz konusu eser, okura sunduğu metin çözümlemesi, metinde geçen olayların tarihsel ve kültürel bir bağlama oturtulması, metin eleştirisi, içerik açıklaması ve karşılaştırmalı analizi, Eskiçağ tarihi araştırmacıları için güçlü bir kılavuz olacaktır.

Kitap; Giriş (Herakleia Pontikeli Historiograflar ve Memnon), Peri Herakleias'ın (Herakleia Pontike Tarihi Üzerine) Çevirisi, Peri Herakleias'ın (Herakleia Pontike Tarihi Üzerine) Yorumu olmak üzere esasında üç bölümden oluşmaktadır. İkinci bölüm ise Dokuzuncu ve Onuncu Kitaplar (I-III) [113-226], On bir ve On İkinci Kitaplar (IV-VIII) [226-304], On Üç ve On Dördüncü Kitaplar (IX-XXVI) [306-406], On beşinci Kitaplar (XXVII-XLVI) [407-534], On Altıncı Kitap (XLVII-LX) [534-584] olmak üzere beş alt başlık altında sunulmuştur. Kitabın sonunda Herakleia Pontike'ye (Karadeniz Ereğlisi) İlişkin Antik Kaynaklar, Seyahatnameler ve Modern Literatürün Güncel Durumu (Antik Kaynaklar, Seyahatnameler, Seçilmiş Modern Literatür) [585-604], Metinde Kullanılan Antik Kaynaklar Kısaltmaları, Bibliyografya ve Dizin yer almaktadır.

Belirli durumlarda önemli eserlerin girişleri düşünce sisteminin çekirdeğini içerirler ve öyle ki giriş ya da önsözün kavranması eserin neredeyse tamamının kavranması anlamına gelir. Eserin Giriş bölümü (1-29), Herakleia Pontike'nin entelektüel mirası, MÖ V. yüzyıldan itibaren yetiştirdiği önemli historiograf, mitograf ve düşünürler tanıtılarak ele alınmıştır. Antik kaynakların fragmanları, bu eserler üzerine yapılan modern değerlendirmelerle birlikte incelenmiş ve eskiçağ tarihçiliğinin metodolojik sorunlarına ışık tutulmuştur. Bu metodolojik sorunlar kent tarihi yazıcılığı, mitografi ve historiografi, kronoloji bağlamında tartışılmıştır. Özellikle Memnon ve Nymphis'in *Peri Herakleias* eserleri ile Photios'un *Bibliotheka* adlı çalışması, dilbilimsel ve historiografik analizlerle, yorumlayıcı (verstehen), etkisel tarih (wirkungsgeschichte) değerlendirilmiştir.

Peri Herakleias'ın (Herakleia Pontike Tarihi Üzerine) Yorumu başlıklı ikinci bölüm metnin tematik anlatisına yönelik hazırlanan kommentarı ve metin içinde geçen kişiler, mekânlar, olaylar, fenomenler hakkındaki araştırmaları ve yorumları üzerine odaklanmaktadır. Bu bölüm metnin içeriğine paralel olarak beş alt başlığa ayrılmıştır. Birinci alt başlık olan "Dokuzuncu ve Onuncu Kitaplar (I-III)" alt başlığı [113-226] üç bölüm, on beş pasajda incelenmiştir. Herakleia Pontike'nin tarihsel coğrafyası, ekolojik sistemi, komşu kentlerle olan ilişkileri, iktisadi yapısı, derinlemesine incelenmiştir. Verilen bu bilgiler ışığında, MÖ V-IV. yüzyıllar arasında Herakleia Pontike'nin siyasi konjonktürünü belirleyen her bir parça (hukuk-adalet sistemi, idari organizasyonlar, kurumlar) üzerine önemli anekdotlar aktarılmıştır. Kentin oligarşik yönetimden tiranlık rejimine geçmesinde rol oynayan siyasi, sosyal ve iktisadi meseleler detaylıca açıklanmıştır. Klearkhos'un tiranlığa yükselmesi, yönetiminde yaşanan toplumsal ve ekonomik krizler ile halkın psikolojik buhranından yararlanarak iktidara gelmesi detaylandırılmıştır. Klearkhos'un kardeşi Satyros'un vekaleten tiranlık dönemi

ve Satyros'un ölümünün ardından Herakleia Pontike'deki siyasi durum ele alınırken Klearchos'un büyük oğlu Timotheos'un yönetimi ve gerçekleştirdiği reformlarla kentin despotluktan uzak, övgüyle bahsedilen bir yönetime kavuştuğu anlatılmıştır. Ayrıca, Memnon'un biyografi yazıcılığı yaklaşımı, tiranların portreleri ἦθος/ethos kişilikleri ve χαρακτήρες/karakterleri eskiçağ felsefesinde etik temayüle müracaat edilerek değerlendirilmiştir. Bölüm, olayların kronolojik dizilimi, tarihsel kaynaklar ve felsefi perspektiflerle detaylı şekilde yorumlanmıştır. Yazar, kentte oligarşinin gölgesinde doğan tiranlık rejiminin, özgürlüğün erimesiyle güç bulduğu; halkın korkutularak sessizleştirilmesi ve sansürlenmesinin ise, despotizmin yükselmeye davet çıkarmış olduğunu didaktik bir anlatıyla ifade etmiştir.

On bir ve On İkinci Kitaplar (IV-VIII) alt başlığı [226-304] beş bölüm, on sekiz pasajı kapsamaktadır. Timotheos'un MÖ 338 yılındaki beklenmedik ölümünün ardından Dionysios'un Herakleia Pontike'nin Pers yanlısı politikasını nasıl sürdürdüğü ve Büyük İskender'in ölümüne verdiği tepkiler psikanalitik bir yaklaşımla ele alınmıştır. Dionysios'un İskender'in halefleriyle olan mücadelesi, siyasi manevraları ve akrabalık bağları da incelenmiş; özellikle Amastris ile evliliği ve bu evliliğin siyasi etkileri tartışılmıştır. Ayrıca, Dionysios'un hedonist yaşam tarzı ve ölümünün ardından kalıtsal monarşiyi devam ettirme çabaları detaylandırılmıştır. Lysimakhos'un Herakleia Pontike'yi ilhak etmesi ve ardından gerçekleşen siyasi değişimler, Arsinoe'nin rolüyle birlikte ele alınmıştır. Son olarak, MÖ 281 yılındaki Korupedion Muharebesi ve bu muharebenin sonuçları, Herakleia Pontike'nin geleceği açısından önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilmiştir.

On Üç ve On Dördüncü Kitaplar (IX-XXVI) [306-406] alt başlığı, on sekiz bölüm otuz dokuz pasajdan müteşekkildir. MÖ 364 yılında başlayıp yak. 80 yıl süren tiranlık rejiminin, kentin kurumlarını, siyasetini ve sosyal yapısını nasıl şekillendirdiğini açıklamaktadır. Bu bölümde kentin seçimle başa gelen yeni yöneticisi Phokritos ve kent sikkelerinde görülen yeni ethnikon ile demokrasi rejiminin Herakleia Pontike'deki somut dönüşümleri kanıtlarla incelenmiştir. Anadolu'daki politik dinamikleri askeri, diplomatik ve idari yollarla değiştiren ve dönüştüren *diadokhos*'ların, Herakleia Pontike'den ve MÖ 278/277 yılında Anadolu'ya göç eden Galatlardan ne şekilde istifade ettikleri ve Herakleia Pontike ile Galatların *diadokhos*'ların hikayesinde nasıl bir özne olduğu antikçağ kaynakları ışığında gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. On dördüncü kitabın sonunda Romalıların Herakleia Pontike ile müttefik olması, *senatus*'un Herakleia'yı tanıması ve onaylaması kentin eser boyunca hem Hellenistik kralların Anadolu'daki egemenlik çekişmeleri içinde hem de Roma'nın İmparatorluk statüsüne ulaşma sürecinde ne çeşit bir rol oynamış olduğu ortaya konulmuştur.

On beşinci Kitap (XXVII-XLVI) [407-534] alt başlığı, yirmi bölüm, elli yedi pasajın yorum ve değerlendirmesini kapsamaktadır. I. Prusias'ın MÖ 183 yılında Herakleia Pontike kentine yaptığı askeri hareketler, Galatların MÖ 191 yılındaki akınları ve Mithradates VI Eupator'un Roma ile mücadelesi mercek altına alınmıştır. Yazar, Memnon'un metnindeki kronolojik sapmaları tespit ederek bu belirsizlikleri açıklığa kavuşturmuş, VI. Mithradates'i Roma'ya karşı bir antagonist olarak gösteren Hellenistik Dönem anlayışını örnekler ışığında incelemiştir. Ayrıca, Mithradates'in Karadeniz Krallığı'nı genişletme stratejileri ve Roma ile

mücadeesindeki askeri taktikler detaylı şekilde tartışılmıştır.

On Altıncı Kitap (XLVII-LX) [534-584] alt başlığı, on dört bölüm, kırk üç pasajın değerlendirmesini içermektedir. Herakleia Pontike'nin tarihiyle ilgili önemli askeri ve siyasi olayları ele almaktadır. Marcus Aurelius Cotta'nın MÖ 72'deki hezimetini ve Gaius Valerius Triarius'un MÖ 71'deki kuşatması gibi askeri olaylar aktarılırken askeri stratejiler tartışılmış, şehrin sosyal yapısı ve psikolojisi incelenmiştir. Sinope'nin Mithradates'e ihanet etmesi, VI. Mithradates ve Armania kralı II. Tigranes'in Roma'ya karşı birlikte mücadele etmeleri işlenmiştir. Ayrıca, M. A. Cotta'nın suçlamaları ve Gaius Iulius Caesar'ın Roma'daki yükselişi ile Herakleia Pontike'nin Roma ile ittifakı anlatılmıştır. Son olarak, yazar, Herakleia Pontike'nin tarihi üzerine yaptığı interdisipliner araştırmalarda kullandığı kaynakları tanıtır, bu kaynaklar hakkında metodolojik analizler ve karşılaştırmalar yaparak söz konusu kaynakları okura yorumlamıştır.

Yazarın, eserinde belirttiği gibi “Günümüz tarihçilerine düşen, efsanevi alan (*spatium mythicum*) ile tarihi alanı (*spatium historicum*) birbirinden ayırt etmek, geçmişin uydurma mitlerine dair bilgilerin nereden ve hangi sebeplerle aktarıldığını açıklamaya ve hakikati ayıklamaya çalışmaktır”. Tanıtılan *kommentar*, tarihsel gerçekliği anlama sürecindeki yerini, antik kaynaklarla ilişkilendirilerek sunduğu bilgiye katkılarıyla belirlemiştir. *Kommentar*, birincil kaynağa bağlı kalmayıp, geniş bir bağlamda doğrulanan bir gerçeklik arayışını yansıtarak epistemolojik güvenilirliğini artırmıştır ve tarihsel olaylar arasında köprü kurmuştur. Bu sayede, *kommentar* yalnızca kaynağı açıklamakla kalmamış, tarihsel fenomenlerin daha büyük bir sistem içindeki anlamını da açığa çıkarmıştır. Ontolojik değeri, bağlantılı ilişkiler ve gerçeklik vurgusuyla şekillenmiştir. Bu eserin farklı katmanları arasında yürüyen okuyucu, anlamın dönüşen ve çoğalan yapısı üzerine akıl yürütmekten kendisini alamaz. Yazarın derinlemesine bilgi ve sezgisiyle harmanlanmış bu eseri, hem geçmişi anlamaya hem de şimdiki zamanla ilişkisini sorgulamaya olanak tanımaktadır; böylece her yorum ve açıklama okur nazarında, yeni bir keşfe dönüşecektir.